

КИЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ІМЕНІ ТАРАСА ШЕВЧЕНКА
ГЕОГРАФІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ
Кафедра фізичної географії та геоекології

«ЗАТВЕРДЖУЮ»
Заступник декана
з навчальної роботи
Володимир ПАСЬКО
«26» серпня 2026 року

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ЛІЦЕНЗІЙНО-ДОЗВІЛЬНІ ЗАСОБИ ЕКОЛОГІЧНОЇ БЕЗПЕКИ
Й ОРГАНІЗАЦІЇ СЕРВІСІВ ДОВКІЛЛЯ

для здобувачів освітньо-професійного рівня
«Бакалавр»

галузь знань
спеціальність
освітній рівень
освітньо-професійна
програма
вид дисципліни
блок дисциплін

10 Природничі науки
103 Науки про Землю
перший (бакалаврський)
«Геоекологія та екосистемні послуги»

вибіркова
«Маркетинг екосистемних послуг»

Форма навчання	денна
Навчальний рік	2026/2027
Семестр навчання	8
Кількість кредитів ECTS	3
Мова викладання, навчання та оцінювання	українська
Форма заключного контролю	залік

Викладач: Іванок Дмитро Вікторович, кандидат географічних наук, асистент кафедри фізичної географії та геоекології

Пролонговано: на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

на 20__/20__ н.р. _____ (_____) «__» 20__ р.
(підпис, ПІБ, дата)

КИЇВ – 2026

Розробник: **Іванок Дмитро Вікторович**, кандидат географічних наук,
асистент кафедри фізичної географії та геоєкології

ЗАТВЕРДЖЕНО

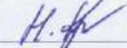
Завідувач кафедри фізичної географії
та геоєкології

 Людмила БІЛОУС

Протокол №1 від «25» серпня 2026 р.

Схвалено науково-методичною комісією географічного факультету

Протокол №5 від «26» серпня 2026 року

Голова науково-методичної комісії Наталія КОРОГОДА

«26» серпня 2026 року

ВСТУП

1. Мета дисципліни – формування у студентів здатності застосовувати ліцензійно-дозвільні засоби (інструменти) забезпечення екологічної безпеки, зокрема процедури оцінки впливу на довкілля, дозвільної та ліцензійної діяльності, а також розуміння принципів організації сервісів довкілля (екосистемних послуг) для прийняття обґрунтованих управлінських рішень у сфері природокористування та охорони навколишнього середовища.

2. Попередні вимоги до опанування або вибору навчальної дисципліни:

- ✓ **Знати** основи екологічного права, екологічної безпеки, загальні засади природокористування та охорони навколишнього природного середовища.
- ✓ **Вміти** аналізувати нормативно-правові акти, здійснювати пошук і систематизацію інформації геоекологічного змісту.
- ✓ **Володіти** базовими навичками роботи з інформаційними базами даних та електронними реєстрами.

3. Анотація навчальної дисципліни: навчальну дисципліну присвячено вивченню системи ліцензійно-дозвільних засобів забезпечення екологічної безпеки в Україні. Розглядаються: поняття екологічної безпеки та система її забезпечення; нормативно-правові засади ліцензійно-дозвільної діяльності; стратегічна екологічна оцінка (СЕО) державних програм і планів та оцінка впливу на довкілля (ОВД) як інструмент екологічної безпеки; порядок отримання дозволів на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря, спеціальне водокористування та скиди зворотних вод; ліцензування поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами; екологічний аудит та екологічна сертифікація підприємств; міжнародний досвід ліцензійно-дозвільних систем екологічної безпеки; екологічний моніторинг, контроль дотримання дозвільних умов та цифровізація дозвільних процедур.

4. Завдання вивчення дисципліни (навчальні цілі) – забезпечити набуття здобувачами знань, вмінь і навичок щодо:

- **аналізу** нормативно-правової бази ліцензійно-дозвільної діяльності у сфері екологічної безпеки;
- **застосування** процедур стратегічної екологічної оцінки, оцінки впливу на довкілля та отримання дозвільних і ліцензійних документів;
- **проведення** екологічного аудиту та підготовки документів для екологічної сертифікації підприємств;
- **використання** міжнародного досвіду та інструментів екологічного моніторингу для управління екологічними ризиками.

Дисципліна спрямована на досягнення студентом інтегральної компетентності – здатність розв'язувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у професійній діяльності предметної області геоекології, маркетингу й відновлення екосистемних послуг та/або у процесі навчання із застосуванням сучасних теорій та методів дослідження природних та антропогенних об'єктів і процесів із використанням комплексу міждисциплінарних даних та за умов недостатності інформації, а також таких загальних (ЗК) та спеціальних (фахових) (ФК) компетентностей:

1. Здатність реалізувати свої права і обов'язки як члена суспільства, усвідомлювати цінності громадянського (вільного демократичного) суспільства та необхідність його сталого розвитку, верховенства права, прав і свобод людини і громадянина в Україні (ЗК01).
2. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях (ЗК03).
3. Здатність до планування, організації та проведення досліджень і підготовки звітності (ФК09).
4. Знання сучасних досягнень національного та міжнародного екологічного законодавства (ФК11).
5. Здатність до оцінки впливу процесів техногенезу на стан навколишнього середовища та виявлення екологічних ризиків, пов'язаних з виробничою діяльністю (ФК12).
6. Здатність до опанування міжнародного та вітчизняного досвіду вирішення регіональних та транскордонних екологічних проблем (ФК13).
7. Оцінювати та прогнозувати стан геосистем в умовах зростаючого антропогенного тиску (ФК17).

5. Результати навчання за дисципліною:

Код	Результат навчання (1. знати; 2. вміти; 3. комунікація; 4. автономність та відповідальність)	Форми (та/або методи і технології) викладання і навчання	Методи оцінювання та пороговий критерій оцінювання (за необхідності)	Відсоток у підсумковій оцінці з дисципліни
1.1	Знати поняття, принципи та систему забезпечення екологічної безпеки, а також нормативно-правові засади ліцензійно-дозвільної діяльності в екологічній сфері України.	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист, тестовий контроль залік	9%
1.2	Знати процедури стратегічної екологічної оцінки (СЕО) та оцінки впливу на довкілля (ОВД).	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист, тестовий контроль	9%
1.3	Знати порядок отримання дозволів на викиди в атмосферне повітря та на спеціальне водокористування і скиди зворотних вод.	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її захист, тестовий контроль	9%
1.4	Знати порядок ліцензування поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами.	лекція, самостійна робота	виконання практичної роботи та її	9%

			<i>захист, тестовий контроль</i>	
1.5	Знати концепцію організації сервісів довкілля, класифікацію екосистемних послуг та підходи до оцінки їх вартості.	<i>лекція, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист, тестовий контроль</i>	9%
1.6	Знати засади екологічного аудиту та екологічної сертифікації підприємств, а також принципи екологічного моніторингу і цифровізації дозвільних процедур.	<i>лекція, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист, тестовий контроль</i>	9%
2.1	Вміти аналізувати нормативно-правову базу та визначати перелік дозвільних документів для конкретного виду господарської діяльності.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	5%
2.2	Вміти розробляти (складати) документацію із стратегічної екологічної оцінки та оцінки впливу на довкілля.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	5%
2.3	Вміти оформлювати заяви на отримання дозволів на викиди/скиди забруднюючих речовин.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	5%
2.4	Вміти оформлювати документи для ліцензування поводження з відходами та небезпечними речовинами.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	5%
2.5	Вміти оцінювати вартість екосистемних послуг та обґрунтовувати механізми організації сервісів довкілля.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист, залік</i>	5%
2.6	Вміти проводити процедури екологічного аудиту та використовувати державні реєстри дозвільних документів та інструменти екологічного моніторингу.	<i>лекція, практичне заняття, самостійна робота</i>	<i>виконання практичної роботи та її захист</i>	5%

3.1	Здатність до професійної комунікації та групової роботи під час підготовки дозвільної документації і обговорення екологічних ризиків.	<i>практичне заняття</i>	<i>виконання командного завдання, залік</i>	8%
4.1	Здатність самостійно опрацьовувати теми для самостійного вивчення та відповідально презентувати їх результати.	<i>самостійна робота</i>	<i>виконання і захист завдань самостійної роботи, залік</i>	8%

6. Співвідношення результатів навчання дисципліни із програмними результатами навчання

Результати навчання дисципліни (код) / Програмні результати навчання (назва)	1.1	1.2	1.3	1.4	1.5	1.6	2.1	2.2	2.3	2.4	2.5	2.6	3.1	4.1
ПР01. Збирати, обробляти та аналізувати інформацію в області наук про Землю, геоекології, маркетингу й відновлення екосистемних послуг.	+	+	+	+			+	+	+	+		+		
ПР04. Використовувати інформаційні технології та моделі в області наук про Землю, геоекології, організації екосистемних послуг.						+							+	
ПР06. Визначати основні характеристики, процеси, історію і склад Землі як планетарної системи та її геосфер.						+						+		
ПР10. Аналізувати склад і будову геосфер на різних просторово-часових масштабах.		+	+											
ПР13. Уміти доносити результати діяльності до професійної аудиторії та широкого загалу, робити презентації та повідомлення, зокрема й щодо організації екосистемних послуг.								+					+	
ПР14. Брати участь у розробці проектів і практичних								+		+	+			+

рекомендацій в галузі наук про Землю, геоекології, організації екосистемних послуг.														
ПР18. Усвідомлювати відповідальність за ефективність та наслідки реалізації комплексних природоохоронних заходів.				+	+					+	+			+
ПР20. Уміти прогнозувати вплив технологічних процесів та виробництв на навколишнє середовище.		+	+	+				+	+	+				

7. Схема формування оцінки:

Рівень досягнення всіх запланованих результатів навчання визначається за результатами написання та захисту на 6 практичних робіт, виконання командного завдання, а також активності під час лекційних, семінарських та практичних занять та за результатами підсумкового контролю у формі заліку.

Питома вага результатів навчання у підсумковій оцінці за умови її опанування на належному рівні така:

- ✓ результати навчання – 1.1 – 1.6 (знання) – 54%;
- ✓ результати навчання – 2.1 – 2.6 (вміння) – 30%;
- ✓ результати навчання – 3.1 (комунікація) – 8%;
- ✓ результати навчання – 4.1 (автономність) – 8%.

7.1. Форми оцінювання студентів:

У дисципліні передбачено два змістові навчальні частини. Заняття проводяться у формі лекцій, практичних занять, а також самостійної роботи. Завершується дисципліна заліком.

Умовою отримання заліку (позитивної підсумкової оцінки) з дисципліни є досягнення не менш як 60% від максимально можливої кількості балів (60 балів зі 100). Підсумкова оцінка з дисципліни формується накопичувальним методом за результатами всіх видів поточної роботи впродовж семестру, а також оцінки, отриманої під час складання підсумкового контролю (заліку). Студенти, які протягом семестру набрали сумарно меншу кількість балів ніж рекомендований мінімум (36 балів) до заліку **не допускаються**.

Умови допуску до заліку: рекомендований мінімум для допуску – 36 балів. Для студентів, які набрали сумарно меншу від 36 балів (*рекомендований мінімум*) кількість, обов'язковою умовою для отримання допуску до заліку є написання рефератів за питаннями пропущених чи недостатньо засвоєних тем.

Підсумкове оцінювання у формі заліку (усна форма): максимальна кількість балів на заліку – 40 балів, мінімальна кількість балів, які додаються до семестрових – 24 бали (60% максимальної кількості балів, відведених на залік).

	Семестрова кількість балів	Залік	Підсумкова оцінка
Мінімум	36	24	60
Максимум	60	40	100

7.2. Організація оцінювання:

Оцінювання здійснюється впродовж семестру усіх видів роботи, включаючи і самостійну роботу. Загальна семестрова кількість балів формується шляхом накопичення балів за всі елементи контролю з дисципліни (виконання і захист практичних робіт, командного завдання, відповіді на лекціях і семінарських заняттях та результати самостійної роботи).

Загалом формування оцінки спирається на «Положення про організацію освітнього процесу у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка» (друга редакція), що введено в дію наказом ректора № 170-32 від 11 квітня 2022 року

7.3. Шкала відповідності оцінок

Задовільно / Satisfactory	60-74
Незадовільно (не зараховано) / Fail	0-59

7.4. Політика навчальної дисципліни

Академічна доброчесність. Виконання всіх навчальних і контрольних завдань здійснюється з дотриманням Хартії академічної доброчесності та чинних положень Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Під час реалізації освітнього компонента дотримуються принципи академічної доброчесності, зокрема принцип нетерпимості (нульової толерантності) до будь-яких проявів її порушення, відповідно до Закону України «Про академічну доброчесність» та внутрішніх актів Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Запозичення, використання даних, ідей, текстів, зображень, цифрових матеріалів та інших результатів мають бути належно атрибутовані. Порушення академічної доброчесності розглядаються відповідно до університетських процедур.

Використання штучного інтелекту. Інструменти штучного інтелекту можуть використовуватися лише у випадках і межах, визначених завданням та чинним Положенням про використання штучного інтелекту при реалізації освітніх програм у Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Здобувач освіти несе відповідальність за достовірність, коректність, оригінальність і академічну доброчесність поданого результату та, якщо це передбачено завданням або політикою Університету, зазначає факт, інструмент і мету використання ШІ. Використання ШІ під час індивідуальних контрольних заходів дозволяється лише за прямим дозволом викладача. Використання генеративного штучного інтелекту не допускається під час контрольних заходів (проміжний та підсумковий контроль).

Визнання результатів неформальної та/або інформальної освіти. Результати навчання, здобуті в неформальній та/або інформальній освіті, можуть бути подані до визнання у встановленому Університетом порядку за умови їх відповідності результатам навчання цієї дисципліни та наявності підтвердних матеріалів.

8. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН ЛЕКЦІЙ І ПРАКТИЧНИХ ЗАНЯТЬ

№ п/п	Назва теми	Кількість годин		
		лекції	практичні заняття	самостійна робота
Модуль 1. Теоретико-методичні та правові засади ліцензійно-дозвільної діяльності				
1	Тема 1. Поняття екологічної безпеки та система її забезпечення. Нормативно-правові засади ліцензійно-дозвільної діяльності в екологічній сфері України.	2	2	8
2	Тема 2. Стратегічна екологічна оцінка (СЕО) державних програм і планів. Оцінка впливу на довкілля (ОВД) як інструмент екологічної безпеки.	2	2	8
3	Тема 3. Дозволи на викиди забруднюючих речовин в атмосферне повітря та на спеціальне водокористування і скиди зворотних вод.	2	2	8
4	Тема 4. Ліцензування поводження з відходами та небезпечними хімічними речовинами.	2	2	8
Модуль 2. Організація сервісів довкілля та управління екологічними ризиками				
5	Тема 5. Організація сервісів довкілля: концепція екосистемних послуг, їх класифікація та оцінка вартості.	2	2	10
6	Тема 6. Екологічний аудит та екологічна сертифікація підприємств.	2	2	10
7	Тема 7. Екологічний моніторинг, контроль дотримання дозвільних умов та цифровізація дозвільних процедур.	2	2	8
	ВСЬОГО:	14	14	60

Загальний обсяг 90 год., в тому числі:

Лекцій – **14 год.**

Практичні заняття – **14 год.**

Консультації – **2 год.**

Самостійна робота – **60 год.**

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА:

Основна:

1. Закон України «Про оцінку впливу на довкілля» від 23 травня 2017 р. № 2059-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2059-19>
2. Закон України «Про стратегічну екологічну оцінку» від 20 березня 2018 р. № 2354-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2354-19>
3. Закон України «Про екологічний аудит» від 24 червня 2004 р. № 1862-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1862-15>
4. Закон України «Про охорону атмосферного повітря» від 16 жовтня 1992 р. № 2707-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2707-12>
5. Закон України «Про охорону навколишнього природного середовища» від 25 червня 1991 р. № 1264-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1264-12>
6. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. Екологічний аудит: монографія. Київ: Вища школа, 2000. 344 с.
7. Веклич О.О. Специфіка вартісного вимірювання цінності екосистемних послуг при визначенні шкоди від забруднення довкілля // Економіка України. 2019. № 6(691). С. 54–78. DOI: <http://dx.doi.org/10.15407/economyukr.2019.06.054>
8. Васенко О.Г., Міланіч Г.Ю. Методика оцінки вартості екосистемних послуг // Проблеми охорони навколишнього природного середовища та екологічної безпеки. 2022. Вип. 44. С. 29–37.
9. Гетьман А.П. Екологічне право: підручник. Харків: Право, 2019. 552 с.
10. Гавриленко О.П. Геоекологія і природокористування: монографія. Київ: Видавець Бихун В.Ю., 2018. 393 с.
11. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П. Прикладна геоекологія: підручник. Київ: ПВТП «LAT&K», 2020. 440 с.
12. Гавриленко О.П., Шищенко П.Г. Геоекологічні проблеми України: підручник. Київ: ПВТП «LAT&K», 2022. 379 с.
13. Самойленко, В. М., Діброва, І. О., & Іванок, Д. В. (2026). Геоекологічне моделювання: монографія (Електронна версія). Ніка-Центр. URL: <https://geo.knu.ua/wp-content/uploads/2026/01/samojlenko-v.m.-dibrova-i.o.-ivanok-d.v.-geoeekologichne-modelyuvannya.-monografiya.2026.pdf>
14. Самойленко, В. М., & Іванок, Д. В. (2015). Моделювання басейнових геосистем: Монографія. ДП «Прінт Сервіс».

Додаткова:

1. Берзіна С.В. Громадський екологічний контроль: посібник для громадських інспекторів з охорони довкілля / за заг. ред. І.О. Яковлева. Київ: Інститут екологічного управління та збалансованого природокористування, 2018.
2. Василюк О., Ільмінська Л. Екосистемні послуги: огляд. Київ, 2020. 83 с. URL: https://uncg.org.ua/wp-content/uploads/2020/09/EcoPosluga_web_new.pdf

3. ДБН А.2.2-1:2021 «Склад і зміст матеріалів оцінки впливів на навколишнє середовище (ОВНС)».
4. Реєстр екологічних аудиторів України. Міністерство енергетики та захисту довкілля України. URL: <https://menr.gov.ua/content/reestr-ekologichnih-auditoriv.html>
5. Зільник Н. Екологічний аудит: поняття, шляхи вдосконалення // Наукові перспективи. 2023. № 9(39). С. 461–470. DOI: [https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9\(39\)-461-470](https://doi.org/10.52058/2708-7530-2023-9(39)-461-470)
6. Дяченко-Богун М. Екологічний менеджмент і аудит: історія розвитку та генезис // Естетика і етика педагогічної дії. 2023. Вип. 27. С. 55–64. DOI: <https://doi.org/10.33989/2226-4051.2023.27.282098>
7. Будько О.В., Кіріченко О.І. Екологічний аудит у системі управління підприємством // Економічний вісник Дніпровського державного технічного університету. 2023. № 2(7). С. 41–47. DOI: [https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss2\(7\).293561pp41-47](https://doi.org/10.31319/2709-2879.2023iss2(7).293561pp41-47)
8. Nazaruk M., Khudoba V. Recreational Ecosystem Services of Environmental Protected Areas of Ukraine: Prospects and Implementation Obstacles // *Studia Regionalne i Lokalne*. 2023. Vol. 4, No. 90. P. 39–48. DOI: <https://doi.org/10.7366/1509499549004>
9. Soloviy I., Kuryltsiv R., Hernik J., Kryshenyk N., Kuleshnyk T. Integrating Ecosystem Services Valuation into Land Use Planning: Case of the Ukrainian Agricultural Landscapes // *Forests*. 2021. Vol. 12, No. 11, 1465. DOI: <https://doi.org/10.3390/f12111465>
10. Zandebasiri M., Jahanbazi Goujani H., Iranmanesh Y. et al. Ecosystem services valuation: a review of concepts, systems, new issues, and considerations about pollution in ecosystem services // *Environmental Science and Pollution Research*. 2023. Vol. 30. P. 83051–83070. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11356-023-28143-2>
11. Rexhepi B.R., Rexhepi F.G., Sadiku M.K., Dauti B. Ecosystem services of forests and their economic valuation: Prospects for sustainable development // *Ukrainian Journal of Forest and Wood Science*. 2024. Vol. 15, No. 1. P. 109–125. DOI: <https://doi.org/10.31548/forest/1.2024.109>
12. Гавриленко О.П., Циганок Є.Ю. Екологія людини: навчальний посібник. Київ: ПВТП «LAT&K», 2020. 286 с.
13. Гавриленко О.П., Циганок Є.Ю. (2018). Ландшафтознавчий аналіз для оптимізації природоохоронного природокористування в урбанізованому середовищі // *Український географічний журнал*. № 1. С. 24–29. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2018.01.024>
14. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Циганок Є.Ю., Білоус Л.Ф. (2025). Втрати екосистемних послуг у зоні впливу полігонів твердих побутових відходів: приклад Київської області // *Український географічний журнал*. № 2(130). С. 12–25. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2025.02.012>
15. Шищенко П.Г., Гавриленко О.П., Циганок Є.Ю., Білоус Л.Ф. (2024). Вартість житла як плата за екосистемні послуги міських зелених зон (на прикладі Києва) // *Український географічний журнал*. № 2. С. 33–42. DOI: <https://doi.org/10.15407/ugz2024.02.033>
16. Bilous L., Samoilenko V. (2026). Geography and marketing of ecosystem services. Ukrainian context // *Географія і туризм*. Вип. 83. С. 65–71. DOI: <https://doi.org/10.17721/2308-135X.2026.83.65-71>

- 17.Самойленко, В. М., & Іванок, Д. В. (2011). Комплексна оцінка якості поверхневих вод басейнової геосистеми Десни за критеріями водно-якісної параметрично-інтегральної стійкості // Гідрологія, гідрохімія і гідроекологія. 1(22). С. 96–102.
- 18.Самойленко, В. М., & Іванок, Д. В. (2012). Теоретичні засади моделювання стійкості геосистем басейнової ландшафтно-територіальної структури середніх і великих річок // Україна: Географія цілей та можливостей: Збірник наукових праць. III. С. 163–165.